

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 14 lutego 2019 r.

Pozycja 36

POSTANOWIENIE z dnia 2 listopada 2018 r. Sygn. akt Ts 34/18

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Mariusz Muszyński,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej J.L. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą J. L. o zbadanie zgodności:

art. 128 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. z 2015 r. poz. 233, ze zm.) z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej, sporządzonej przez radcę prawnego i wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 20 lutego 2018 r. (data nadania), J.L. prowadzący działalność gospodarczą pod firmą J. L. (dalej: skarżący) zarzucił niezgodność art. 128 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. z 2015 r. poz. 233, ze zm.; dalej: p.u.n.) z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującym stanem faktycznym:

2.1. Skarżący był kontrahentem Przedsiębiorstwa Produkcyjno-Usługowego [...] Sp. z o.o. z siedzibą w M. (dalej: spółka), a także w okresie od 14 marca 2012 r. do 19 lipca 2013 r. jej prokurentem. Ponadto ojciec skarżącego był współnikiem spółki oraz prezesem jej jednoosobowego zarządu.

2.2. Postanowieniem z 19 lipca 2013 r. (sygn. [...]) Sąd Rejonowy w G. (dalej: sąd rejonowy) ogłosił upadłość likwidacyjną spółki.

2.3. W pozwie z 3 grudnia 2015 r. syndyk masy upadłościowej spółki zażądał od skarżącego zapłaty 67896,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami, tytułem zwrotu otrzymanych od spółki przez skarżącego kwot w okresie od 13 grudnia 2012 r. do 29 marca 2013 r. Zgodnie bowiem z art. 128 p.u.n.: czynności prawne odpłatne dokonane przez upadłego

w terminie sześciu miesięcy przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości z małżonkiem, krewnym lub powinowatym w linii prostej, krewnym lub powinowatym w linii bocznej do drugiego stopnia włącznie albo z przysposobionym lub przysposabiającym są bezskuteczne w stosunku do masy upadłości (ust. 1); a regułę tę stosuje się odpowiednio do czynności upadłego, będącego spółką lub osobą prawną, dokonanej z jej współnikami, ich reprezentantami lub ich małżonkami, jak również ze spółkami powiązanymi, ich współnikami, reprezentantami lub małżonkami tych osób (ust. 2).

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z 14 marca 2016 r. (sygn. [...]) Sąd Rejonowy nakazał skarżącemu zapłatę stronie powodowej 67896,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 10 września 2015 r. do dnia zapłaty oraz zwrot kosztów postępowania.

Od powyższego nakazu skarżący wniósł sprzeciw.

Wyrokiem z 21 czerwca 2016 r. (sygn. [...]) Sąd Rejonowy zasądził od skarżącego na rzecz strony powodowej zapłatę 67896,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 10 września 2015 r. do dnia zapłaty oraz zwrot kosztów procesu.

Sąd Okręgowy w S., na skutek apelacji skarżącego, wyrokiem z 9 grudnia 2016 r. (sygn. [...]) zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że obniżył kwotę należną stronie powodowej tytułem zwrotu kosztów postępowania za pierwszą instancję, zaś w pozostałym zakresie apelację oddalił.

Powyższe orzeczenie skarżący zaskarżył skargą kasacyjną.

Sąd Najwyższy – Izba Cywilna postanowieniem z 31 października 2017 r. (sygn. [...]) odmówił przyjęcia skargi do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.).

3. Zdaniem skarżącego art. 128 ust. 1 p.u.n. narusza art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji, gdyż „ogranicza równość wobec prawa dla osób spokrewnionych prowadzących wspólnie działalność gospodarczą, albowiem automatycznie uznaje bezskuteczność czynności prawnych zawartych pomiędzy nimi we wskazanych w [tym] przepisie terminach”.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: u.o.t.p.TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał bada, czy odpowiada ona określonym przez prawo wymogom.

2. Analizowana skarga konstytucyjna obarczona jest nieusuwalnymi wadami formalnymi, które uniemożliwiają jej rozpoznanie merytoryczne.

3. Przedmiotem zaskarżenia skarżący uczynił art. 128 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. z 2015 r. poz. 233, ze zm.). Tymczasem w uzasadnieniu skargi konstytucyjnej skarżący jako ostateczne orzeczenie, uprawniające go do wniesienia tego środka prawnego, wskazał postanowienie Sądu Najwyższego z 31 października 2017 r. (sygn. [...]), które zapadło w ramach tzw. przedsądu kasacyjnego.

3.1. Należy zauważyć, że termin do wniesienia skargi konstytucyjnej został określony w art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK. Wedle tego przepisu „[s]karga konstytucyjna może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w ciągu 3 miesięcy od dnia doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia”.

Początek biegu terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej wyznaczają zatem, w myśl art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK, dwa elementy: wyczerpanie przez skarżącego drogi prawnej oraz doręczenie skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału obie te przesłanki powinny być odczytywane łącznie w tym sensie, że skarżący przed wniesieniem skargi konstytucyjnej zobowiązany jest skorzystać ze zwykłych środków zaskarżenia przysługujących mu w ramach drogi prawnej, które zapobiegają uzyskaniu przez orzeczenie waloru prawomocności (zob. np. zachowujące aktualność postanowienia TK z 2 marca 2009 r., sygn. Ts 251/06, OTK ZU nr 2/B/2009, poz. 88 oraz 17 grudnia 2009 r., sygn. Ts 68/08, OTK ZU nr 6/B/2009, poz. 449). Podstawy wniesienia skargi konstytucyjnej aktualizują się już wówczas, gdy orzeczenie stanie się prawomocne, a skarżący nie jest zobowiązany do poszukiwania ochrony swoich praw przy użyciu innych środków (por. wyrok TK z 25 maja 2009 r., sygn. SK 54/08, OTK ZU nr 5/A/2009, poz. 69). Data doręczenia prawomocnego orzeczenia wyznacza w konsekwencji początek biegu terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej. Nie ulega wątpliwości, że w toku np. postępowania cywilnego może zapaść wiele rozstrzygnięć o różnym charakterze. Dlatego też należy podkreślić, że walor prawomocności, o którym mowa w art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK, odnosi się do wydanego na podstawie zaskarżonej normy orzeczenia, z którym skarżący wiąże naruszenie swoich praw. Jeżeli to orzeczenie stało się prawomocne, nie jest konieczne uruchamianie procedur o charakterze nadzwyczajnym, nawet jeżeli mogą one doprowadzić do uchylecia lub zmiany prawomocnego rozstrzygnięcia. Wniesienie nadzwyczajnego środka zaskarżenia nie stoi tym samym na przeszkodzie równoległemu wniesieniu skargi konstytucyjnej; w takiej sytuacji Trybunał zawiesza postępowanie w sprawie rozpoznania skargi konstytucyjnej do czasu zakończenia postępowania nadzwyczajnego (zob. np. postanowienie TK z 8 kwietnia 2008 r., sygn. Ts 226/07, OTK ZU nr 4/B/2009, poz. 250).

3.2. W polskim modelu postępowania cywilnego skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, a nie instancyjnym środkiem odwoławczym (zob. w szczególności: T. Zembrzucki, *Skarga kasacyjna. Dostępność w postępowaniu cywilnym*, wyd. 3, Warszawa 2011, s. 32 i n.), przysługującym wyłącznie od prawomocnych wyroków sądu drugiej instancji lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania, kończących postępowanie w sprawie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (art. 398¹ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2018 r. poz. 1360, ze zm.; dalej: k.p.c.). Taki charakter skargi kasacyjnej wynika już z samej systematyki k.p.c. i umieszczenia tego środka w tytule VI księgi I części I tej ustawy, tj. umiejscowienia działu Va („Skarga kasacyjna”) za działem V („Środki odwoławcze”). Ponadto postępowanie kasacyjne spełnia szczególną funkcję polegającą na kontroli prawidłowości stosowania prawa przy wydawaniu zaskarżonych orzeczeń, a nie kontroli zasadności i trafności ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego prawomocnego orzeczenia, jeśli orzeczenie to nie zostało wydane z rażącym pogwałceniem przepisów regulujących zasady i tok postępowania cywilnego. Idea ta wyraża się przede wszystkim w zawężeniu podstaw kasacyjnych do wad postępowania wyliczonych w art. 398³ k.p.c. Szczególny charakter skargi kasacyjnej wynika również z dalszych ograniczeń jej dopuszczalności, zawartych w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

3.3. Ukształtowanie skargi kasacyjnej w postępowaniu cywilnym jako środka nadzwyczajnego przysługującego od prawomocnych orzeczeń, które podlegały już kontroli w dwuinstancyjnym postępowaniu, stanowi wybór ustawodawcy, niepodlegający kognicji Trybunału (zob. wyrok TK z 17 maja 2004 r., sygn. SK 32/03, OTK ZU nr 5/A/2004, poz. 44). Przesądza on jednocześnie o tym, że jeżeli przedmiotem zaskarżenia jest norma, na

podstawie której zostało wydane orzeczenie merytoryczne, termin do wniesienia skargi konstytucyjnej rozpoczyna bieg wraz z doręczeniem skarżącemu prawomocnego orzeczenia wydanego przez sąd odwoławczy, a wniesienie skargi kasacyjnej pozostaje prawnie irrelevantne dla jego biegu (zob. np. postanowienia TK z 16 maja 2011 r. i 28 lipca 2011 r., Ts 240/10, OTK ZU nr 4/B/2011, poz. 325 i 326). Natomiast rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w sprawie skargi kasacyjnej (postanowienie wydane w ramach tzw. przedsądu kasacyjnego albo wyrok w przedmiocie skargi kasacyjnej) może stanowić ostateczne orzeczenie w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji i art. 77 ust. 1 u.o.t.p. TK, z tym skutkiem, że od daty jego doręczenia biegnie termin do wniesienia skargi konstytucyjnej tylko wówczas, gdy skarżący domaga się zbadania zgodności z Konstytucją norm dotyczących tego etapu postępowania (zob. np. wyrok TK z 1 lipca 2008 r., sygn. SK 40/07, OTK ZU nr 6/A/2008, poz. 101).

De lege lata jedynie w dwóch niżej wskazanych sytuacjach orzeczenie Sądu Najwyższego może zostać jednak uznane za podstawę do wniesienia skargi konstytucyjnej na przepisy inne niż te dotyczące postępowania kasacyjnego:

- gdy w trybie art. 390 § 1 zdanie drugie k.p.c., otrzymawszy od sądu drugiej instancji zagadnienie prawne, Sąd Najwyższy przejął sprawę do rozpoznania i wydał orzeczenie co do istoty;

- gdy w trybie art. 398¹⁶ k.p.c., otrzymawszy skargę kasacyjną opartą na zarzucie naruszenia prawa materialnego, Sąd Najwyższy – na wniosek skarżącego kasacyjnie – uchylił zaskarżony wyrok sądu drugiej instancji, przejął sprawę do rozpoznania i wydał orzeczenie co do istoty.

3.4. W sprawie skarżącego orzeczeniami zapadłymi na podstawie zaskarżonego art. 128 ust. 1 p.u.n. były kolejno: nakaz zapłaty Sądu Rejonowego w G. z 14 marca 2016 r. (sygn. [...]), wyrok tego Sądu z 21 czerwca 2016 r. (sygn. [...]) oraz utrzymujący go w mocy wyrok Sądu Okręgowego w S. z 9 grudnia 2016 r. (sygn. [...]). Natomiast postanowienie Sądu Najwyższego z 31 października 2017 r. (sygn. [...]) odnosiło się wyłącznie do kwestii formalnych, tj. niespełnienia przez skarżącego przesłanek warunkujących przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania merytorycznego.

3.5. W konsekwencji Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że wymóg wyczerpania drogi prawnej został spełniony przez skarżącego w momencie uzyskania przezeń wyroku Sądu Okręgowego w S. z 9 grudnia 2016 r. (sygn. [...]). Orzeczenie to zostało doręczone pełnomocnikowi skarżącego 9 stycznia 2017 r., zaś skarga konstytucyjna została wniesiona 20 lutego 2018 r. Fakt wniesienia tego środka prawnego przez skarżącego z rażącym, dziesięciomiesięcznym przekroczeniem ustawowego terminu, o którym mowa w art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK, nie budzi wątpliwości. Podjęcie przez skarżącego kroków zmierzających do pozbawienia orzeczenia sądu drugiej instancji waloru ostateczności przez wniesienie skargi kasacyjnej od tego rozstrzygnięcia (której Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia do rozpoznania merytorycznego) nie wpłynęło już na bieg trzymiesięcznego terminu wniesienia skargi konstytucyjnej.

4. Niezależnie od powyższego Trybunał zwraca uwagę, że skarżący w sposób nieprawidłowy powołał art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji jako jedyny wzorzec kontroli w niniejszej sprawie.

Naruszenie zasad wynikających z art. 32 ust. 1 i 2 ustawy zasadniczej nie może samodzielnie stanowić podstawy do rozpoznania skargi konstytucyjnej. Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu pełnego składu z 24 października 2001 r. o sygn. SK 10/01 (OTK ZU nr 7/2001, poz. 225) wskazał bowiem, że rzeczony przepis Konstytucji stanowi

jedynie zasadę ogólną, mającą charakter prawa niejako „drugiego stopnia”, tzn. przysługującego w związku z konkretnymi normami prawnymi, a nie w oderwaniu od nich, „samoistnie”. W związku z tym dopuszczalność powołania się w skardze konstytucyjnej na naruszenie zasady równości jest ograniczona wyłącznie do przypadków, w których zostaną wskazane konkretne: podmiotowe prawo, wolność lub obowiązek o charakterze konstytucyjnym, w zakresie których zasada ta została naruszona.

Na marginesie należy w tym miejscu przypomnieć, że stosownie do art. 37 ust. 1 pkt 1 lit. e *in fine* u.o.t.p.TK odstępianie od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu Trybunału wydanym w pełnym składzie wymaga wydania orzeczenia też w takim samym składzie; w konsekwencji, dopóki to nie nastąpi, wszystkie składy orzekające TK są związane takim poglądem prawnym (zob. np. postanowienie TK z 24 stycznia 2013 r., sygn. Ts 349/11, OTK ZU nr 1/B/2013, poz. 106 oraz wyroki TK z 9 grudnia 2015 r., sygn. K 35/15, OTK ZU nr 11/A/2015, poz. 186 oraz 21 czerwca 2017 r., sygn. SK 35/15, OTK ZU A/2017, poz. 51).

W tym stanie rzeczy Trybunał – na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK – postanowił jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.